

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

УДК 343.344
DOI: 10.31733/17-03-2023-25-27

Андрій ФОМЕНКО
ректор Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України

ВОЄННА АГРЕСІЯ РФ ЯК ДЕТЕРМІНАНТ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ

Щороку на території України (за виключенням тимчасово окупованих з 2014 р. АР Крим, м. Севастополя, окремих частин Донецької та Луганської областей) офіційно реєструються випадки вчинення суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із незаконним поведженням зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами [1, с. 824]. При цьому, саме ці злочини є найбільш поширеними серед кримінальних правопорушень проти громадської безпеки (їх частка щороку складає не менше 60 % серед загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, включених до розділу IX Особливої частини закону про кримінальну відповідальність), що свідчить про необхідність проведення суб'єктами протидії злочинності ефективної роботи із запобігання даним видам кримінальних правопорушень.

Проблемам запобігання кримінальним правопорушенням у виді незаконного поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами приділяли свою увагу ряд учених, серед яких доречно зазначити роботи М. Бажанова, О. Бандурки, В. Борисова, А. Вознока, В. Грищука, О. Дудорова, І. Копотуна, О. Литвинова, І. Митрофанова, Ю. Орлова, М. Панова, Є. Письменського, В. Тація, В. Топчія, В. Тютюгіна, М. Фіалки, А. Фоменка, П. Фріса, М. Хавронюка, С. Харитоновна, В. Шаблістого, О. Юніна, О. Ярмиша та ін.

Незважаючи на це, з початком широкомасштабної війни, яку російська федерація (далі – рф) підступно розпочала проти України, наразі постає нагальна потреба у дослідженні цього питання загалом та аналізу воєнної агресії рф проти України в якості детермінанта незаконного поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами зокрема.

Для підтвердження останньої тези розглянемо статистичні дані щодо кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України, у період з 2018 по 2022 рр. (включно). Так, у 2018 р. на території нашої держави зареєстровано 7466 злочинів за ст. 263 КК України [2], у 2019 – 6204 кримінальних правопорушень даного виду [3], у 2020 р. – 5116 випадок незаконного поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами [4], у 2021 зафіксовано 4067 злочинів, передбачених ст. 263 закону про кримінальну відповідальність [5] та у 2022 – 4735 випадки вчинення названого акту делінквентної поведінки [6].

Отже, незважаючи на наявність відповідної проблеми, до 2022 р. кількість випадків вчинення кримінального правопорушення у виді незаконного поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами щороку поступово зменшувалась (на 17-20 %), що свідчить про вжиття правоохоронними органами ефективних заходів із протидії злочинам, передбаченим ст. 263 КК України. Крім того, у 2021 р. спостерігався рекордний темп зменшення кількості актів делінквентної поведінки у виді незаконного поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (на 20 % порівняно з попереднім роком) за останні роки.

Викладене свідчить про те, що російська воєнна агресія стала потужним детермінантом поширення кримінальних правопорушень у виді незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами та, як наслідок, кримінальних правопорушень, що вчиняються із застосуванням або використанням зброї.

Для того, щоб повністю уявити сьогодишній масштаб поширення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України, доречно навести інші статистичні дані. Зокрема, кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень у виді незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами перевищує кількість зареєстрованих злочинів та кримінальних проступків:

- проти волі, честі та гідності особи (1535 кримінальних правопорушень);
- проти статевої свободи та статевої недоторканності особи (623 кримінальних правопорушення);
- проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (3031 злочин та кримінальний проступок);
- у сфері господарської діяльності (3414 суспільно небезпечних діяння даного виду);
- проти довкілля (4018 випадків вчинення цих кримінальних правопорушень);
- проти безпеки виробництва (719 злочинів та кримінальних проступків);
- проти громадського порядку та моральності (4042 випадки вчинення цих суспільно небезпечних діянь);
- у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації (2624 кримінальних правопорушення);
- у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (3415 випадків вчинення даного суспільно небезпечного діяння);
- проти правосуддя (3636 злочинів та кримінальних проступків).

Наведені дані яскраво демонструють проблему поширення діяння у виді незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також негативний вплив війни на таку динаміку.

Окремо зауважимо, що через воєнну агресію з боку держави-терориста суттєво зростає рівень латентності кримінальних правопорушень у вигляді незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, адже значна кількість територій нашої держави тимчасово окупована державою-терористом, через що випадки вчинення даного діяння не фіксуються [7, с. 740].

Таким чином, до 2022 р. спостерігалось поступове зменшення кількості випадків незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Дану тенденцію можна пояснити різними факторами, серед яких основними є: 1) реформа правоохоронної системи (реформа правоохоронних органів, переорієнтація діяльності суб'єктів протидії злочинності на запобігання кримінальних правопорушень); 2) обмеження, введені державою через поширення коронавірусної хвороби (2020-2021 рр.).

Розгорнута державою-терористом у лютому 2022 р. війна стала тим детермінантом, що вплинув на зміну окресленої тенденції. Крім того прогнозуємо, що з деокупацією територій нашої держави від ворога негативна динаміка продовжить зростання, адже:

- зменшиться рівень латентності цих злочинів;
- зростатиме кількість випадків знахідки зброї з боку пересічних громадян (без сумніву, існуватиме відсоток людей, які всупереч нормам чинного законодавства України незаконно залишать зброю собі);

- далеко не всі громадяни, які отримали зброю на підставі положень наказу МВС України від 01.03.2022 № 170 «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану», здадуть її у десятиденний строк після припинення або скасування дії воєнного стану в Україні (як того вимагає п. 5 ст. 1 названого документа [8]).

Отже, для відновлення позитивної динаміки поширення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України, що існувала до 2022 р., важливо провести комплексне кримінологічне дослідження щодо запобігання даному виду злочинів в умовах широкомасштабної війни загальними та спеціальними суб'єктами протидії злочинності. Перспективним напрямком подальших наукових пошуків вважаємо аналіз питання профілактики незаконному поводженню зі зброєю, бойовими припасами або

вибуховими речовинами органами та підрозділами Національної поліції України в умовах воєнного стану.

1. Юнін О. С., Шевченко С. І. Кримінально-правове забезпечення воєнної безпеки України. С. 823-846. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/322/8792/18393-1>.
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2018 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=205797.
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2019 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=208205.
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2020 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=210855.
5. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2021 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=215627.
6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2022 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=225262.
7. Шаблюстий В. В., Березняк В. С., Каторкін Р. А. Кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від призову на військову службу як акти посягання на воєнну безпеку України. С. 736-760. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/322/8789/18390-1>.
8. Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану: наказ МВС України від 01.03.2022 № 170. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0273-22#Text>.

УДК 351.74

DOI: 10.31733/17-03-2023-27-29

Валерій СОКУРЕНКО

ректор Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
Заслужений юрист України

ПРОЄКТИ ПРАВООХОРОННОГО СПРЯМУВАННЯ МВС УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА ДЕРЖАВИ

Військова агресія росії проти України суттєво змінила безпековий ландшафт нашої країни та сприяла корінній трансформації діяльності суб'єктів сектору безпеки та оборони країни, зокрема Міністерства внутрішніх справ.

Зараз основні зусилля МВС зосереджуються на забезпеченні безпечного середовища для існування та розвитку вільного суспільства через формування та реалізацію державної політики у сфері внутрішніх справ, зміцнення довіри до органів системи МВС з боку суспільства, розвитку України як безпечної європейської держави, в основі якої лежать інтереси її громадян.

Для досягнення задекларованих цілей у 2022 році міністром внутрішніх справ України Денисом Монастирським було представлено безпекові проєкти, спрямовані на формування та розвиток безпекового середовища нашої країни. Ключовим серед зазначених ініціатив є проєкт «Безпечна країна». За словами керівництва МВС, ця ініціатива не містить проєкти, які вже реалізуються, насамперед йдеться про те, щоб удосконалити безпекову ситуацію в Україні шляхом впровадження інноваційних підходів у зазначеній сфері суспільних відносин [1].

«Безпечна країна» – це автоматизована система забезпечення громадської безпеки, яка базується на моніторингу, прогнозуванні, запобіганні можливим загрозам і правопорушенням та оперативному реагуванні на них. Вона передбачатиме побудову багаторівневої системи управління безпекою України, підвищення загального рівня